

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HILLERØD

LOKALHISTORISKE FORENING

Nr. 3 29. årgang 2014

HILLERØD

LOKALHISTORISKE FORENING

Nr. 3 29. årgang 2014

Redaktion og layout:
Eva Holm-Nielsen

Tryk: Nofoprint, Helsingør

ISSN 0903-3505

Udkommer 3 gange årligt
Stof til bladet sendes til Eva Holm-Nielsen

Medlemskab tegnes ved henvendelse til
Inge Elsøe eller indbetaling på
Danske Bank reg.nr. 9570 0007044607
Pris: 150 kr, 100 kr pensionister og studerende

www.lfhk.dk

© Copyright

Hillerød Lokalhistoriske Forening

Indhold

- MIN TID PÅ PETERSBORGGÅRDEN 3
af *BENTE BACK JENSEN*
- FREDERIK 7.S STENSÆDE II
af *ASGER BERG*
- EN KONGELIG JUL I 5
af *EVA HOLM-NIELSEN*

Forside: Petersborggården, Petersborggårds avlsgård, set fra sydvest, fra FIF's fodboldbane. Bag gården anes Petersborgvængets boligblokke, og til venstre for gården Petersborgvej. Hvor Petersborggårds have lå, ligger i dag en børneinstitution, og på fodboldbanen er der bygget ungdomsboliger. Foto ca. 1965, Museum Nordsjælland, Hillerød.

Hillerød Lokalhistoriske Forening støttes af:
Det Nationalhistoriske Museum Frederiksborg Slot - FOSS
- Hillerød Borgerstiftelse - Hillerød Industri- og Håndværkerforening - Holte Vinlager, Hillerød - PriceWaterhouseCoopers, Hillerød - Spar Nord, Hillerød - Ullerød SuperBrugs

BESTYRELSEN

Formand
Asger Berg
Søren Kierkegaardsvej I
3400 Hillerød
Tlf. 4826 4689
asger.berg@mail.dk

Næstformand og kasserer
Inge Elsøe
Ørnevej 10
2970 Hørsholm
Tlf. 4586 6676
elsoe@email.dk

Sekretær
Eva Holm-Nielsen
Søren Kierkegaardsvej I
3400 Hillerød
Tlf. 4826 4689
evamahoni@gmail.com

Henrik Selsøe Sørensen
Bondehavevej 11
2880 Bagsværd
Tlf.: 4498 9220
hselseo@gmail.com

Mona Petersen
Grønneager 21
3400 Hillerød
Tlf.: 4074 7357

Peter Schmaltz-Jørgensen
Helsingvej 37A
2830 Virum
Tlf. 4585 5957
schmaltz@webspeed.dk

LOKALHISTORISK ARKIV
Christiansgade 1
3400 Hillerød
Tlf. 7232 5884

Arkivet har åbent
Tirsdag 12.30-17
I. lørdag i måneden 10.30-14

MIN TID PÅ PETERSBORG GÅRDEN

Jeg er født i Frederiksværk den 10. februar 1955. Min mor gik hjemme og passede min søster og mig, og min far kørte med brød for en bager.

Vi boede forskellige steder til leje. Da jeg var 6 år boede vi i en lille lejlighed på bare 38 m² med koldt vand og toilet på trappen.

Sidst på året 1961 vandt min far en større tipsgevinst, så stor, at mine forældre kunne købe en

byggegrund i Carlsgave og hyre en murer, som skulle bygge os et dejligt hus.

Alt tegnede godt for vores lille familie. Jeg glædede mig ekstra meget, for jeg skulle begynde i skole i august 1962.

Men kort tid før fik min far en knude under den ene arm. Han ville ikke til lægen, for som han sagde: "Det går nok over, og jeg kan jo ikke blive hjemme fra arbejde". Jeg

AF
BENTE BACK
JENSEN

Billedet på s. 3 viser gæsterne i Andersens have ved bedsteførel-drenes sølvbryllup den 13. juli 1955. På 1. række nr. 3 fra venstre min far, min mormor og morfar med Jørgen, en nevø, imellem sig, min mor med mig på armen. På bagerste række nr. 3 fra højre med briller er den unge Larsen, som arbejdede i Sparekassen. De øvrige var familie fra Vendsyssel, Hillerød, Frederiksværk, Asserbo og Helsingø.

Far med kikkert og morfar liggende på tæppet i haven. På bænken sidder min mormor med mig på skødet.

ønskede så meget, at han gjorde det, og efter pres fra min mor tog han til lægen.

Det viste sig at være en fistel, som blev fjernet på Frederiksværk Sygehus, og han var hurtigt hjemme igen, og i gang med at arbejde.

Kort tid efter kom vores læge på besøg for at fortælle, at han skulle indlægges på Hillerød Centralsygehus, da fistlen viste sig at være tuberkulose, og sandsynligheden for, at det havde spredt sig til andre af hans organer, var stor.

Jeg blev meget bange, for jeg vidste, at der var 2 sygdomme, som man døde af, og det var kræft og tuberkulose, for der var ikke en egentlig kur for tuberkulose dengang.

Far blev indlagt, og vi opholdt os meget hos min mormor og morfar, som boede på Petersborggården

i Hillerød. De tog sig af os børn, for mor var meget på sygehuset hos far, og vi måtte i begyndelsen ikke besøge ham.

Da jeg begyndte i skolen, var vi i Frederiksværk i hverdagen, og i Hillerød fra lørdag til søndag, men da det begyndte at blive efterår, flyttede vi til Hillerød, dels fordi mor gerne ville være tæt på far, og fordi pengene var meget små.

Socialhjælpen var der, men det var ikke meget, man fik. Far fik et lommepegebeløb og mor et beløb, som lige dækkede huslejen og det mest nødvendige. Ved at bo hos mormor og morfar kunne vi beholde lejligheden.

Der blev så lavet en aftale med skolen om, at jeg kom der 2 dage om ugen, og ellers blev jeg så undervist hjemme af min mor og mormor.

I HILLERØD

Petersborggården var ejet af Jens Peter Andersen og fru Andersen, et ægtepar på mine morforældres alder. Mine bedsteforældre lejede en lille lejlighed på 1. sal i stuehuset for et beskedent beløb, mod at de deltog i arbejdet på gården og passede den, når Andersen ikke var hjemme. Der var en lille stue, et soveværelse, køkken og gammeldags das for enden af staldbygningen. Man skulle ud af lejligheden ned ad trapperne og ud langs med stuehuset.

En almindelig dag startede ved 4-tiden om morgenen, hvor morfar

hjalp med malkningen, og mormor gjorde morgenkaffen klar, inden de skulle på arbejde. Vi blev vækket ved 5.30-tiden for at komme i tøjet og spise. Derefter skulle der redes og ryddes senge væk, for vi sov i hele huset. Min mor og jeg sov på en sovesofa i stuen, og min søster i mormor og morfars seng.

De dage, hvor jeg skulle i skole, tog mor og jeg toget til Frederiksværk og blev til næste dag efter skoletid.

Morfar arbejdede som jord- og betonarbejder hos Viggo Madsen, en slags entreprenør, som stod for nedgravning af kloakrør og gasrør,

*Søren Kierke-
gaardsvej set
fra Milnersvej.
Petersborg-
gården var nr.
14. Fotografi
fra 1960'erne.
Museum
Nordsjælland,
Hillerød*

Morfar på gårdspladsen sidst i 1950'erne. I baggrunden loen og stalden.

Hesten hed Thorvald og var den ene af de to Frederiksborg-beste på gården.

Andersen lod aldrig en traktor komme på sin gård.

Min søster og mig på gårdspladsen foran loen ca. 1963. Gitte var 3 år yngre end mig.

og morfar har været med til at grave gas og fjernvarme ned i bl.a. Slots-gade, ligesom han har været med til at lægge banelinje. De tømte og rensede også tilstoppede kloakker på Hotel Leidersdorff, som ofte var stoppet af knive og gafler og andet bestik, som køkkenpersonalet vist ikke gad at vaske op. Samtidig ordnede han haver hos mange forskellige familier.

Min søster var med min mormor på arbejde. Hun gjorde rent hos forskellige familier, bl.a. hos en dame, som hed frk. Mary Pe-

dersen og boede på hjørnet af Søren Kierkegaardsvej. Min morfar ordnede også hendes have. Så kom hun hos bogtrykker Andersen på Milnersvej, og der ordnede morfar også have.

Vi var meget på sygehuset hos far. Vi besøgte ham så godt som hver dag, fra omkring kl. 14.00 til ved 17.00-tiden. Tiden kunne være lang, og jeg havde min dukke med for at få tiden til at gå. Sygeplejerskerne var rigtig søde ved mig og min søster. Vi fik "lægesager", så vi kunne lege læge med vores dukker. Også fars medpatienter tog sig af os. Specielt en mand, der hed Davidsen, som far lå på stue med. Far og han lavede sjov og ballade med os, sygeplejerskerne og lægerne.

Når vi kom hjem til Petersborggården, skulle der laves mad. Jeg hjalp mormor med det, og jeg elskede at være i køkkenet sammen med hende. Om aftenen hørte vi radio og lavede håndarbejde. Jeg lærte at strikke og brodere af mormor, og sammen med morfar gættede jeg kryds og tværs eller spillede kort.

Lige inden sengetid skulle vi i stalden for at se til dyrene og give dem lidt godt. Det var roer, og jeg husker, at jeg stod længe og nød lyden af, når hesten spiste dem. Når der var kalve, skulle de have mælk og have lov til at sutte på min morfars hånd. En fantastisk oplevelse for mig. Så var det sengetid, og der blev redt op i stuen, og vi lå i vores senge senest kl. 21.00.

MED DE VOKSNE

Mit forhold til mine legekammerater i Frederiksværk løb ud i sandet. Jeg var der jo så lidt, at det var svært at opretholde venskaber. Der var ingen legekammerater i Hillerød, dem der boede på og omkring Søren Kierkegaardsvej var ældre mennesker, på nær en familie. De første blokke i Petersborgvænget var bygget, og der var børn, men vi måtte ikke selv gå derned, selvom om det jo var lige i "baghaven". Vi måtte godt for mor, men mormor og morfar passede så godt på os, at vi ikke kom alene ud. Men dagene gik jo også hurtigt med skole, gården, og sygehusbesøg. Så mine "kammerater" blev de voksne, som mormor og morfar kendte. Der kom altid en eller anden forbi til en kop kaffe på et tidspunkt af dagen, og ellers var jeg meget sammen med mormor, når hun var ude at gøre rent. Blandt andet kom hun hos familien Larsen på Milnersvej. Konen var død, så det var far og søn, som boede sammen. De blev kaldt den unge og gamle hr. Larsen. Den unge Larsen arbejdede i Sparekassen i Slotsgade, og den gamle Larsen var pensionist. Når vi var der, sad jeg i deres køkken og tegnede eller legede med deres lille timeglas med sand i. Jeg brugte lang tid på at se sandet løbe igennem, for så at vende det og se på det igen.

Min mormors kusine og hendes mand boede ude omkring sygehuset. Han var inden for jernbanen.

Så havde hun en søster og hendes mand, Johanne og Emil, der boede i Petersborgvænget. De kom tit forbi. Der var venner på Forsøgsmejeriet og et andet vennepar, som hed Anna og Oluf Larsen. Han var farmaceut, og de boede

Morfar på gårdspladsen med smågrise sidst i 1950'erne. Den åbne stald-dør førte ind til grisestalden.

Far på græsplænen med en af de små kalve, ca. 1960.

*Min morfar og
mig ved hans
65-års fødsels-
dag den 22.
december 1959.*

i Hillerød, men jeg husker ikke hvor. Derudover var der mors store familie i Frederiksværk, som også tit kom på besøg. Og noget familie fra Helsingør, så der var masser af venner og familie, men ingen børn på vores alder.

Morfar stoppede hos Viggo Madsen, medens vi boede der. Han fik så mere tid til gården, til dem han ordnede have for, og ikke mindst sin egen have. Her deltog jeg også. Jeg kunne godt lide at være sammen med ham i haverne, og ikke mindst hans egen. Jeg var også med ham, når vi i hestevogn hentede madrester på CF-kasernen, som blev brugt som foder til grisene, og jeg var med, når der skulle køres mælk og vand ud til kalvene på marken.

Da far havde været indlagt et stykke tid, fik han lov til at gå fra hospitalet nogle timer om ugen. Disse eftermiddage kom han til Petersborggården og besøgte os. Det var dejlige timer, for jeg savnede min far og hans selskab. Senere

fik han lov at komme på orlov fra lørdag aften til søndag middag. Han kunne ikke lege med os som før i tiden, da han var meget træt, men bare det at kunne være sammen med ham og vågne med ham søndag morgen, var næsten det bedste i verden.

Fornøjelser var der ikke mange af, men det var ikke noget jeg savnede, for jeg elskede mine morforældre og nød at være sammen med dem i de daglige gøremål. Jeg husker en tur med den lille båd, der sejlede på Slotssøen over til Jægerbakken, og en Sverigestur omkring juletid, hvor der blev købt kaffe, sukker, mandler, marcipan og andre julegøder.

JULEN

Ved juletid blev der slagtet gris og lavet alverdens gode sager, bl.a. rullepølse, sylte, blodpølse og leverpostej.

Vi kom tit i Slotsgade for at handle, men ved jul var det noget ganske særligt, for vi skulle se nissen, der drejede på kaffemøllen i købmandsbutikken, og nissen i møllen, som var længere nede ad Slotsgade.

Julen 1962 blev holdt på Petersborggården. Far havde fået lov at komme hjem fra juleaften og blive til 2. juledag. Der blev pyntet op i den lille stue med gran, kravlenisser og en meget fin juleuro med

guld og glimmer. Juletræet pyntede vi i fællesskab lillejuleaften.

Juleaften fik vi risengrød med hvidtøl til, og jeg fik lov at få sukker i. Så var der flæskesteg, og bagefter skulle der vaskes op, og bordet skulle ryddes væk, så vi kunne danse om juletræ.

Vi sang salmer og julesange. Når vi sang "Dejlig er den himmel blå" og kom til verset: "Det var midt i julenat", sang min far og morfar en lidt alternativ tekst, som de syntes var vældig sjov, og jeg syntes var frygtelig fræk:

"Det var midt i julenat/2 betjente fik mig fat/og de smed mig i kachotten/hvor jeg vælted' pissepotten."

Mor og mormor sendte dem meget strenge blikke, men jeg kunne også se, at det her var lidt sjovt.

Derefter var der gaver.. Jeg kan huske at netop den juleaften fik vi begge en stor dukke med stofkrop og hoved, arme og ben i noget blødt plastic. Min blev døbt Jette, og min søster ville have en dreng, så den blev døbt Ole. Af mormor og morfar fik vi dukketøj, som mormor selv havde strikket. Så fik vi kaffe med julegodter, og så skulle vi i stalden for at give dyrene lidt godt på denne aften, og så var det sengetid.

Der blev holdt julefrokost 1. juledag, hvor der kom mange gæster, både familie og venner. Møblerne blev sat ud på loftet og i soveværelset, og så blev der dækket op.

Der var en summen af liv, den ene ret efter den anden blev sat på bordet. Der blev skålet og spist, og der var en tæt tåge af tobaksrøg i lejligheden. Der blev også sunget, mest drikkeviser, og skålsange, for der var rigeligt af øl og snaps og sodavand. Min søster og jeg kunne få hele 2 sodavand til julefrokosten, og det var meget, for til almindelige komsammener, måtte vi nøjes med at dele en.

Sådan en frokost kunne vare i timevis, og min søster og jeg fik lov at gå fra bordet og ind i soveværelset, hvor vi kunne lege.

Når maden var indtaget, skulle mændene spille kort. Det gjorde de i den ene ende af bordet, og damerne sad i den anden ende, hvor de strikkede eller broderede.

Jeg ville helst være i den ende, hvor der blev spillet kort. Jeg fik lov til at spille ud for min far og betale eller indkassere pengene, han vandt eller tabte. Det var nogle gode dage med far hjemme, men 2.

*Far, mormor
og mig i stuen
julen 1960.*

juledag var det slut, og han skulle tilbage til sygehuset igen.

EFTER NYTÅR

Efter jul og nytår blev far desværre mere syg. Tuberkulosen havde bredt sig til knoglerne, og han skulle opereres, hvor de ville prøve at skrabe hans ribben.

Den dag han blev opereret, var det kun min mor, der besøgte ham. Når hun kom med bussen hjem, hentede morfar hende på stationen.

Denne aften kom morfar hjem uden hende. Mormor og morfar talte stille sammen, jeg forstod ikke, hvad de sagde, men stemningen gjorde, at jeg vidste, at der var noget galt. Morfar gik igen for at se efter mor, men hun kom stadig ikke hjem. Jeg blev ikke sendt i seng, og der var en meget trykket stemning, og jeg husker, at jeg var meget bange. På et tidspunkt kaldte Andersen, at der var telefon. Morfar gik ned til dem, og da han kom op igen, kunne jeg se, han var meget ked af det. Operationen var som sådan gået godt, men et blodkar var ikke blevet lukket rigtigt, og

det opdagede de så sent, at far var ved at dø og skulle opereres igen.

De fik lukket blodkarret, og han fik blodtransfusion og overlevede heldigvis. Mor kom meget sent hjem, og hun og mormor græd. Jeg husker ikke, at jeg græd, men jeg var virkelig bange og trøstede min søster, så godt jeg kunne.

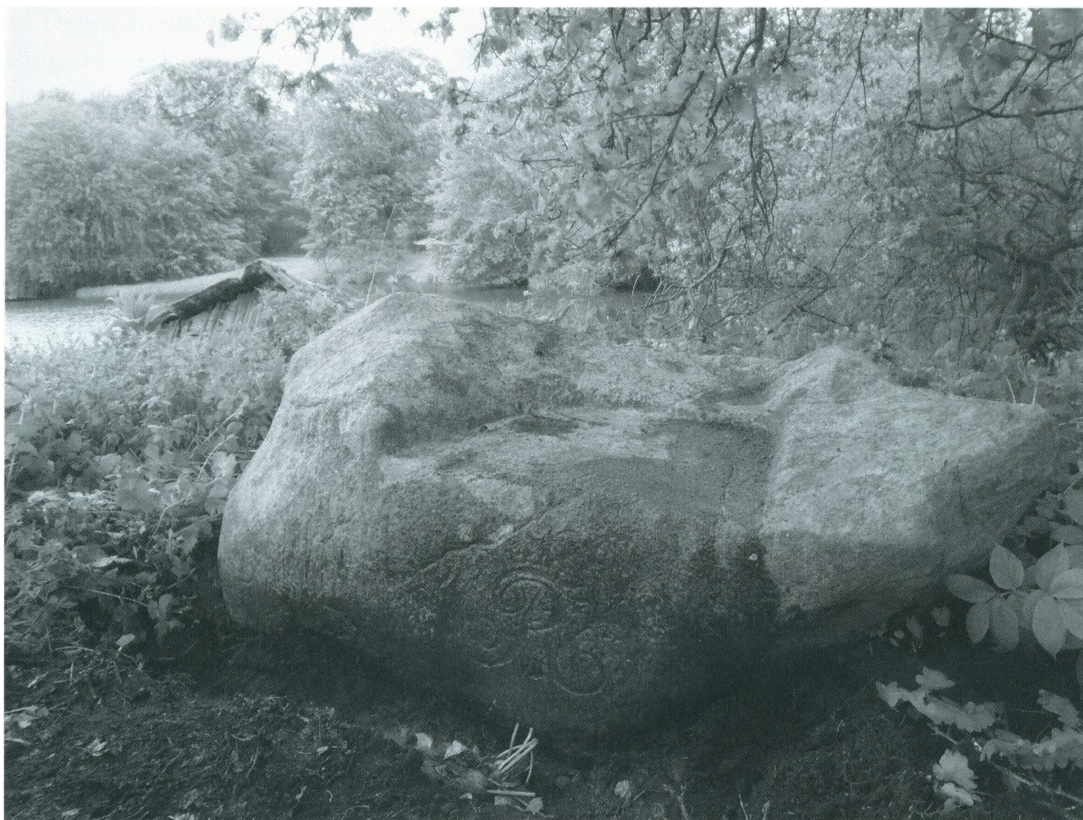
Det gik nu fremad med min far. Han havde fået noget nyt medicin, som stadig var en slags forsøg, og det gjorde ham rask. Så da vi nærmede os sommeren, kunne han komme hjem.

Vi dækkede fint op med dug og det fine porcelæn, og det var en af de bedste dage, jeg havde haft i lang tid.

Desværre var der dengang stor angst for tuberkulose, så bagermesteren var nødt til at fyre min far, for kunderne ville ikke handle med ham. Og mine skolekammerater havde fået besked om at holde sig fra mig, så jeg blev hjemmeundervist resten af det skoleår.

Huset, vi var ved at bygge, gik på tvangsauktion, og vi flyttede til Kongens Lyngby, hvor mine forældre købte et ismejeri, og et helt nyt kapitel begyndte for vores familie.

Petersborggården var Petersborggårds Avlsgård og blev også kaldt Ny Petersborggård. Den var beliggende Søren Kierkegaardsvej 14. Gården blev revet ned i slutningen af 1960'erne.

Stensædet på Louiseøen, fotograferet 2014 af Palle Jensen, Styrelsen for Slotte & Kulturrejendomme

FREDERIK 7.S STENSÆDE

Christian 4.s sten i Indelukket bag Frederiksborg Slot er et af Hillerøds kendte mindesmærker. Men det er næsten ukendt, at vi her i byen har en pendant - Frederik 7.s stensæde.

Historien bag Chr. 4.s sten er kendt. Han har selv fortalt om den i sine breve. I 1628 lod han

udhugge et sæde i en kampesten, der skulle stå til evigt minde om bruddet imellem ham og Kirsten Munk, hans hustru til venstre hånd. Stenen, der stadig står på et meget synligt sted ved vejen gennem Indelukket, er forsynet med kongens monogram, årstallet 1628 og bogstaverne MM. De to bog-

*AF
ASGER BERG*

*Ødammen med
Badstuen ved
Frederiksborg
Slot. Gou-
ache af Johan
Frederik Møller,
1855. Det
Nationalhisto-
riske Museum
på Frederiksborg
Slot*

staver er blevet fortolket som en datoangivelse, "Martinus Martyr", Sankt Mortensdag - eller sammen med resten af inskriptionen mere personligt som "Memoriae Martyrii" - til minde om Christian 4.s martyrium 1628.¹

Kong Frederik 7.s sten er der som sagt ikke mange, der kender. Og med god grund, for den er ikke offentlig tilgængelig, selv om den også er placeret midt i Indelukket. Den er sat på Louises Ø midt i Ødammen.²

Øen med træhusene i norsk stil, med ishuset i flade sten og med beplantning af birke- og fyrretræer blev etableret af Frederik 7., mens

han residerede på Frederiksborg sammen med Louise, grevinde Danner. Det skete, mens sværmeriet for det skandinaviske florerede. På J.F. Møllers gouache fra 1855 er den kunstige ø blevet dannet, men huset endnu ikke opført. Man ser midt på øen den sten, som kongen i 1854 rejste for Louise, og som senere blev flyttet til Jægerspris Slotspark.³

Stensædet må stamme fra tiden deromkring. På Louiseøen kunne kongen - ligesom på Fantasiøen i Præstevang - sidde med sin fiskestang og drømme sig bort fra hofflivet og ind i en anden verden.

Den 12. oktober 1854 faldt kongen i vandet, da han ville stige i land på øen fra en pram. En ledsagende rorsmand, Mørdrup, sprang i vandet og hjalp ham op.⁴

Mørdrup omtales også af Signe Prytz, der viderebringer et par anekdoter om ham, herunder at han skulle være blevet over 90 år. En anden historie går på, at han efter grevinde Danners død havde besøgt mindestuerne på Jægerspris og - overvældet af minder ved synet af kongens pibebræt - havde efterladt en lille pibe, som kongen engang have skænket ham.⁵

Men Niels Jørgensen Mørdrup døde i 1870 i Hillerød - 4 år inden grevinde Danners død og museets åbning. Mørdrup havde været korporal ved I. husareskadron og havde siden tjent som vagtmester. Fra ca. 1830 havde han boet med sin familie i Hillerød, dog i en periode i Grønholt.⁶

Det er almindelig kendt, at Frederik 7. ved forskellige lejligheder

spejlede sig i sin store forgænger Christian 4. Hans stensæde på Louises Ø er et håndgribeligt eksempel. Når Christian 4. havde sin sten, måtte Frederik 7. selvfølgelig også have sin.

Selv om stensædet ikke er synligt for publikum, er det værd at huske på som et minde om Frederik 7.s og grevinde Danners tid i Hillerød.

Kongens monogram, indbugget i stensædet. Fotograferet af Palle Jensen, Styrelsen for Slotte & Kulturrejendomme

Noter

¹ Steffen Heiberg, CHRISTIAN 4. EN EUROPÆISK STATSMAND, 1988, s. 241f.

² Eva Holm-Nielsen, "Louiseøen", LOKALHISTORISK FORENING I HILLERØD KOMMUNE, 1997-I, s. 19.

³ John Erichsen, DRØMMEN OM NORGE, 1999, s. 58-63.

⁴ H.D. Schepelern, "Frederik den Syvende på Frederiksborg", i OMKRING FREDERIKSBORG SLOTS BRAND 17. DECEMBER 1859, 1964, s. 35 og 48.

⁵ Signe Prytz, FREDERIK VII OG NORDSJÆLLAND, 1966, s. 43f.

⁶ Født 2. maj 1799 som søn af husmand Jørgen Bondesen og hustru Frederikke Larsdatter i Mørdrup (Tikøb KB 1781-1800, fol. 490). Viet 24. december 1826 i Gentofte til Mette Cathrine Colding. Han ses med familie i Hillerød i folketællingerne 1834 og 1840 (Helsingørsgade 71), 1850 (Bakkegade 136), 1860 (Bakkegade 140). I 1845 boede de i Hjortholmshus på Grønholt Overdrev. Han døde i Hillerød 4. juni 1870 (Hillerød KB 1857-1878, fol. 30).

KONGELIG JULEFEST I 1861

I de år, hvor Frederik 7. og grevinde Danner boede regelmæssigt på Frederiksborg, var årets højdepunkt ubetinget julefesten på slottet for byens embedsmænd og en stadig større kreds af Hillerøds borgere og deres familier.

Den første blev afholdt 1. juledag 1850, samme år som parret i al hemmelighed var blevet viet i Frederiksborg Slotskirke. Gæsterne var inviteret til kl. 20, og festen varede til ud på natten.

Der var juletræ, og der blev danset til forte-piano. Børnene fik gaver og fik serveret the og smørrebrød og geleer. De voksne spiste "de sædvanlige Retter" ved buffeten i Valdemarsalen, og til maden blev der bl.a. serveret champagne. Der var opstillet spilleborde i et tilstødende rum, så de, der havde lyst efterfølgende kunne fornøje sig.

Året efter blev arrangementet flyttet til den 29. januar 1852, fordi kongen var syg, men fra 1853 blev det en tradition, at festen blev afholdt om aftenen 2. juledag, og gæstelisten voksede fra år til år.

I 1854 blev juletræet pyntet af slotsgartneren, forstråd Teisner, som overtog opgaven efter billedhugger Colberg, som var faldet i unåde på grund af sin åbenmundethed vedrørende kongefamiliens privatliv.

Selskabet omfattede 90 personer. Efter at have nydt mad og drikke blev der danset. "H. M. behagede at danse en Française med Frk. Pauline Flindt - med Hds. Naade Grevinde Danner og Kammerherre Berling som vis à vis, de endte med en Gallopade med mange Toure og Inclinationer. H.M. udbragte ved Aftensbordet en Skaal for Damerne".¹ Pauline Flindt var slotsforvalter Gyllichs svigerinde og en af Hillerøds fremtrædende kvinder.

Victor Lange, som senere blev ørelæge, fortæller i sine erindringer, at det var et sandt eventyr for dem, der deltog. Selv var han ikke så heldig at komme til "hove", men det var hans to jævnaldrende kammerater, sønner af adjunkt Lowson, der var lærer på Latinskolen, hvorfor familien var selvskrevne gæster hos de kongelige.

"Det var ikke Smaating disse Børn hjembragte; alle Slags Lækkerier, fine franske Konfekter, Blodappelsiner o.s.v.; Ting, som jeg ikke kendte uden af Navn; dertil kom kostelige Foræringer, dejligt Legetøj, de gammeldags Kukkasser, der var til at trække ud som en Harmonika, og som fremviste hele Panoramaer. Denne Kammeraternes Beskrivelse af de oplyste Sale

AF
EVA HOLM-
NIELSEN

*Til venstre
Frederik 7. og
grevinde Dan-
ner fotograferet
i 1860 af J. Pe-
tersen, Odense.
Det Kongelige
Bibliotek*

Frederik 7 med grevinde Danner på sin højre side og Sophie Arntz på sin venstre. Bag dem ses kongens adjutanter, fra venstre J.P. Trap, J.H. Fensmark, F.A. Moltke og R.W. Crawford Meason de la Laing, iført den såkaldte Frederiksborguniform, som var en særlig hofuniform, hvor de bar dolk.

Fotografi fra 1858. Kong Frederik den Syvendes Stiftelse på Jægerspris

med de mægtige, pragtfulde Juletræer gjorde et saa stærkt Indtryk paa Ens Fantasi, at man drømte om et Ferige - selv om Beskrivelsen gjorde det endnu større, end det var i Virkeligheden."²

I 1859 blev der sat et midlertidigt punktum for den traditionsrige julefest, fordi slottet blev lagt i ruiner af en brand den 17. december. Det var en katastrofe, og sorgen over tabet af Frederiksborg blev i visse kredse vendt til et voldsomt angreb på grevinde Danner, så parret trak sig tilbage fra offentligheden og opholdt sig en tid på Jægerspris Slot.

I december 1861 flyttede de imidlertid ind på Fredensborg Slot, og her blev der for første gang fejret kongelig jul.

JULEAFTEN 1861

Hvordan det forløb, ved vi takket være grevinde Danners selskabsdame, Sophie Arntz, som efterlod sig en sludrevorn beretning. I et brev dateret den 19. december til broderen, kammerråd Georg Arntz, der indtil 1856 var praktiserende læge i Hillerød, skriver hun: "Vi er nu paa Fredensborg, det hellige Huul som jeg alletider har afskyet", og hun lovede at skrive igen efter julefesten 2. juledag, hvor Frederiksborgenserne - deres fælles gamle omgangskreds - også skulle deltage, og "saa skal jeg sige og fortælle hvad jeg veed."

Først lige efter nytår fik hun tid til at skrive igen, og brevet er præget af en vis blasertthed: "Juuleaften vare vi nede til Juuletræ som

saa miserabelt ud. Knapst oplyst og ingen Bonbon [konfekt], intet som var værd at røre ved." Det var, som om juletræet afspejlede den triste stemning, som alle befandt sig i, fordi de savnede Frederiksborg.

Gaver manglede der dog ikke. Grevinde Danner gav kongen en pels, som Sophie Arntz havde haft æren af at købe. Den havde kostet 375 rigsdaler og var af russiske skunks, som ifølge Sophie Arntz var næsten lige så fornemt pelsværk som zobel. Desuden fik han en del antikke våben.

Hun var meget begejstret for kongens gave til grevinden. Det var en rytterstatuette i sølv, der forestillede grevinden, og som var en pendant til den, der fandtes af kongen. Hesten var forsynet med mørke, runde pletter, så den lignede en skimmel. Ridedragtens nederdel var mat, hvidt sølv, medens trøjen var mat forgyldt, kraven og strudsefjerene var hvide og huen mat guld. Desuden fik grevinden to gedigne sølvvaser.

Sophie Arntz havde broderet et tæppe til hende, medens grevindens anden selskabsdame, Sophie Dreyer, gav hende en puf. Af kongen fik frk. Dreyer en brevpresse af gult marmor med en pen indlagt øverst, indfattet i guld, og af grevinden desuden en kjole af moiré.

Selv fik Sophie Arntz af kongen et armbånd "som en Slavelænke til at lukke med Hengelaas" og - storsindet og typisk - af grevinde

Danner en smuk kjole fra Paris, med brune og grønne buketter på ganske lys bund. Af kammerherre Smidth fik hun en skrivemappe til rejsebrug, og af kammerherre Blücher en skrivebordsstige.

Kavalererne fik efter hendes mening noget værre ragelse. De to jourhavende adjudanter, kaptajn Malling og kammerherre Smidth, fik henholdsvis en sølle cigarkasse uden cigarer og en bronzestige, "som kun i et velforsynet Huus kan bruges til Køkkenstige". Kammerjunkeren, Georg v. Schøller, fik manchetskapper med hestehoveder i emalje, kammerherre Moltke et skrivetøj af træ, kammerherre Berregaard en jetonkasse, "som var det bedste", og hofmarskal Løvenskiold en brun terrakottavase dekoreret med en kvinde, "alt rædsomt stykt".

JULEFESTEN 1861

Var juleaften lidt trist, gik det særdeles livligt til 2. juledag, hvor kongen genoptog juletraditionen fra Hillerød og gav en stor fest for Fredensborg og omegn. Men hillerødborgerne blev også inviteret, hvilket betød et gensyn imellem dem og hoffets herrer og damer. "Mange af de gamle Gjæster, der havde deltaget i Juleglæderne paa det kjære gamle Slot, vare ogsaa indbudne til Julefesten paa det nye Slot, saaledes navnlig

*Kabinetsskriver
J.P. Trap, som i
sine erindringer
nævner jule-
festen i 1861,
fotograferet
samme år af
J. Petersen,
Odense. Det
Kongelige Bib-
liotek*

ogsaa jeg og de øvrige Cavalerer”, skriver kabinetssekretær J.P. Trap i sine erindringer.³

Sophie Arntz fortæller, at postmester Frederik Rieper - han ejede ejendommen ”Posen” for enden af Byskriverstræde i Hillerød, hvor hendes bror havde boet med sin familie - deltog med fire af sine børn: ”Louise [...] fik en smuk Skrivemappe, Bine en lille Æske med lugtende Wande, lille Helene en Hylle med Tintøi, hvor [er] det et yndigt Barn, de andre to er slet ikke kjønne, og Frits kan Du tænke Dig ham temmelig styk med et Par forfærdelige Bakkenbarder.”

Blandt de øvrige gæster fra Hillerød nævnes en række prominente borgere med familie: amtmand Schulin, amtsforvalter Lerche, rektor Flemmer fra Den lærde Skole

samt grevinde Caroline Baudissin, der kom med sønnen Otto, men der var naturligvis mange flere, ”ja kort sagt alle.”

Hillerøds byfoged, Niels Peter Arboe, var ledsaget af sine døtre og svigersønner, der begge var officerer i Livgarden, Sophus H.O. Bauditz og C.F. v. Holten. Sidstnævnte havde været chef for Frederik 7.s adjutantstab og huskes af eftertiden for sine morsomme, men skamløse erindringer fra hoffet. Endvidere var hofmarskallen der med kone og to børn.

Schulins morede sig glimrende, skriver hun. Deres døtre havde meldt afbud, og grevinde Schulin gjorde mange undskyldninger, idet hun håbede, de en anden gang ”kunde havde den Ære.” Hun åbnede ballet med kongen i en polonaise, og grevinde Danner dansede ud med grev Schulin. Sophie Arntz kom i tanke om, da hun og grevinde Schulin ved julefesten 4 år tidligere havde siddet sammen under spisingen og tabte en skål rødkål ned i fadet, som stod mellem dem, ”lee maatte man ikke og det var temlig svert at lade være.”

Apotekeren, Frederik Wengel fra Frederiksborg Apotek, var den mest underholdende af gæsterne. Da han ankom, var han tilsyneladende lettere bedugget, og han begyndte straks at byde pebermyntepastiller rundt både til kongen, grevinde Danner, grevinde Schulin og hofmarskalkinden. Det

*Gustave Gyllich
med sin far,
slotsforvalter
G.S. Gyllich.
Fotografi ca.
1860.
Det Kongelige
Bibliotek*

var nemlig hans foretrukne middel i en sådan situation. Han nåede aldrig at få sat låget på dåsen igen, og efter souperen var han så beruset, at det ikke var nok med pebermynter, så han fortsatte med Hoffmannsdråber, en blanding af æter og ren alkohol, som dengang var et kendt middel mod kvalme og svimmelhed.

Kongen sad i en vinduesniche, og da han ikke ville have flere pebermynter, trak apotekeren sukker op af lommen, og hvad enten kongen ville det eller ej, måtte han tage dråberne, men, forsikrede Sophie Arntz sin broder, "han bliver heller aldrig mere sagt til. Du kan hvist see ham dødbleg med stive Øine med den aabne P[ebermynte] Daase i den ene og Flasken i den anden Haand."

Dagen efter betroede kammerjomfruen Sophie Arntz, at der gik rygter om, at to af gæsterne fra

Hillerød vist var "lidt gale". Den ene var selvfølgelig apotekeren, den anden var den 18-årige Gustave Gyllich, som var datter af slotsforvalteren på Frederiksborg. Hendes fremtoning grænsede ifølge flere til det uanstændige.

Sophie Arntz var principielt enig, men tog hende alligevel i forvar: "Gustave Gyllich var virkelig smuk den aften, og saa nydelig ud, livlig og net, men Kjolen var for lang og Crenolinen noget ubøielig, saa naar hun lettede op for at kunde dandse saa man undertiden til Knæerne, men godt så hun ud."

"Her var i Alt 125". Sådan slutter Sophie Arntz sin beretning om julefesten, som begyndte kl. 8 og sluttede omkring kl. 1. Da Frederiksborgensernes hjemtur til Hillerød tog det meste af et par timer, blev det sent, før de kunne gå til ro efter en på alle måder begivenhedsrig aften.

Artiklen er en revideret udgave af "Til juletræ på Fredensborg Slot" i *FOLK OG MINDER FRA NORDSJÆLLAND*, 2000, s. 31ff. Brevet fra Sophie Arntz til broderen Georg Arntz beror på Rigsarkivet.

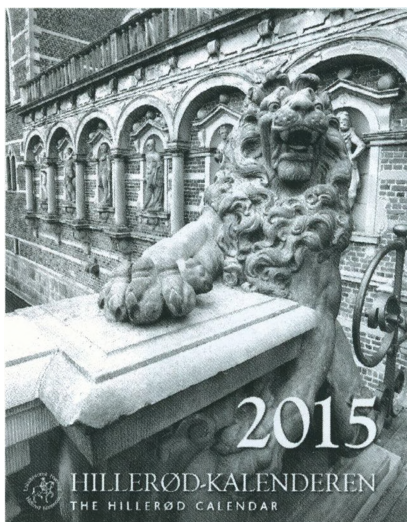
¹ H.D. Schepelern, "Frederik den Syvende på Frederiksborg" i *OMKRING FREDERIKSBORG SLOTS BRAND*, Hillerød 1964, s. 30f.

² Victor Lange, *GAMLE MINDER*, Hillerød 1919, s. 25f.

³ J.P. TRAP, *FRA FIRE KONGERS TID*, bd. 2, Kbh. 1966.

INDKALDELSE TIL GENERALFORSAMLING

Hillerød Lokalhistoriske Forenings ordinære generalforsamling
afholdes tirsdag den 3. marts 2015, kl. 19.00 i Kedelhuset, lokale 2
Dagsorden ifølge vedtægterne

HILLERØD-KALENDEREN viser igen i år 12 ældre fotografier kombineret med nye optagelser. Forsidebilledet er traditionen tro taget af fotograf John Jessen Hansen. Kalenderen kan købes hos byens boghandlere og koster 105 kr.